

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EXCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente:

Pe un an: cor. 10.
Pe 1/2 an: cor. 5.
În străin.: cor. 12.
Numărul 50 bani.

REDACȚIA:

Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan Roșianu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Alexandru Nicolescu, Dr. Alexandru Rusu și Dr. Ioan Coltor.

Redacția și Administrația:

«Cultura Creștină»
Balázsfalva.

Biserica noastră și conferențele episcopatului-catolic maghiar.

În articolul „Să ne strângem rândurile”, publicat în fruntea numărului 17 al acestei reviste, am îndrăznit a ne spune și noi părerea privitor la participarea arhierilor bisericii române unite la conferențele episcopatului catolic maghiar. Părerea aceasta, izvorită din cunoașterea limpede a situației bisericii noastre, a fost întimpinată din unele părți cu un anumit resens, iar „Unirea” a cercat chiar să dovedească netemeinicia ei. Astfel suntem siliți a reveni asupra celor scrise în nrul 17, expunând mai amănunțit și mai precis motivele, cari ne-au determinat a stăruî pentru *neparticiparea* arhierilor noștri la conferențele amintite. Sperăm, că ne va succeda a limpezi definitiv chestia aceasta de o importanță capitală pentru viitorul bisericii române unite.

Provincia noastră bisericească este „*autonomă și independentă dela jurisdicțiunea oricărei alte provincii bisericești, atârând ea singur și imediat dela sf. Scaun apostolic al Romei*” (Conc. prov. I. Titlu II. C. III. p. 7). Acesta este un adevăr indiscutabil și un privilegiu fundamental al bisericii noastre. Din caracterul autonom și independent al acestei bisericii urmează, că toate afacerile și chestiunile privitoare la parohiile, bisericile, școlile, fundațiile și credincioșii noștri de orice sex și condiție, trebuiesc rezolvite și discutate în cadrele acestei autonomii cu excluderea desăvârșită a oricărui amestec venit din partea reprezentanților oricărei biserici. Asta ● spune limpede conciliul al treilea provincial ținut în 1900 la Blaj, ale cărui hotărâri au fost aprobate și de sf. Scaun apostolic. În actele

acestui conciliu provincial cetim: „toate plânsorile și neregularitățile, ce s'ar ivi pe teritorul provinciei noastre bisericești au să se pertracteze din partea episcopului concernent ori a mitropolitului și a sinodului provincial“ (Titl. II. C. I. p. 2). Paragraful următor spune: „Cu excepțiunea Scaunului apostolic și a legaților lui nici o altă autoritate bisericească afară de aceea a provinciei noastre bisericești nu este îndreptățită a deprinde vre-o putere, jurisdicțiune ori ingerință asupra așezămintelor provinciei noastre metropolitane cum ar fi gimnaziile, preparandiile, școlile populare, azilele infantile și alte institutii de creștere și educațiune“, iar paragraful 4 zice: „nu este permis, ca fondurile și fundațiunile diecezane sau provinciale din provincia metropolitană de Alba-Iulia și Făgăraș să fie controlate, ținute în evidență și administrate de o altă autoritate eclesiastică afară de aceea a provinciei bisericești amintite“.

Din cuvintele acestea ale conciliului provincial urmează, că nici o autoritate bisericească din lume, cu excepția Scaunului apostolic, și prin urmare nici conferențele convocate de primatele latin al Strigonului n'au dreptul să se ocupe de nici o chestie a bisericii române unite și n'au dreptul să aducă nici o hotărîre, care ar atinge interesele acestei biserici. Urmează apoi, că dacă ar îndrăzni totuș să o facă, arhieriei noastre au nu numai dreptul ci datorința sfântă de-a protesta din toate puterile împotriva unui astfel de atentat îndreptat contra autonomiei provinciei noastre bisericești. Conferențele episcopatului latin au dreptul să se ocupe *numai* de afacerile bisericești latine. Afacerile bisericești române se țin de competența conferențelor episcopatului român. Va să zică, *ei cu ale lor și noi cu ale noastre*.

Precum nu are episcopatul latin dreptul de-a se amesteca în afacerile noastre, astfel nu au nici episcopii români dreptul de-a se amesteca în afacerile lor și prin urmare ținerea conferențelor mixte este, după părerea noastră, absolut nejustificată. Sau se discută în acelea chestii privitoare la noi, sau nu. Dacă da, atunci se calcă în picioare canoanele; dacă nu, atunci e evident că arhieriei români nu trebuie și nu pot lua parte la ele.

Împotriva acestei păreri, care ni-se pare singura corectă, s'au făcut următoarele obiecții:

1. Conciliul al treilea provincial spune: „declaram, că prin aceste decrete sinodale (citate de noi mai sus) nu voim

să prejudicăm dreptului și datorinței, ce o au arhieriei noastre de-a conlucra cu prelații bisericii catolice de ritul latin în toate chestiunile, cari se referesc la interesele generale ale bisericii catolice din Ungaria și la cele comune ale provinciei noastre bisericești cu ale bisericii catolice de ritul latin“ (T. II, C. I, p. 5). „Unirea“ reproducând în nrul său dela 18 Nov. a. c. decisiunea aceasta a conciliului nostru provincial scrie: „Acum să ni-se spună, cum își vor împlini arhieriei noastre *datorința* mai sus arătată, dacă nu vor participa la conferențele episcopoești regnicolare?“

La obiecția aceasta răspundem următoarele. Înainte de toate, paragraful amintit recunoaște dreptul și datorința unei conlucrări a arhieriei noastre cu arhieriei bisericii latine *numai în chestiunile cari privesc interesele generale ale catolicismului din Ungaria*. Astfel de chestii, cum au fost de pildă legile politico-bisericești, legea școlară alui Apponyi, legea referitoare la congrua clerului catolic, și altele câteva, cari într'adevăr privesc interesele generale ale bisericii catolice din Ungaria, se ivesc însă destul de rar. Dar și în aceste chestii generale și comune, arhieriei noastre își pot împlini datorința de a conlucra cu arhieriei bisericii latine *și pe altă cale*, decât aceea a unei participări la conferențele episcopatului catolic maghiar. Asupra atitudinii de până acum a episcopatului român unit, care a crezut că conlucrarea, în chestiile amintite, cu arhieriei bisericii latine se poate face mai ușor și mai avantajios prin participarea la conferențele episcopoești numite, nu aruncăm piatră, pentru că avem firma convingere, că ea a fost normată de cele mai bune și mai curate intenții. În lumina celor petrecute în jurul episcopiei de Hajdudorogh, ni-se pare însă, că trebuie să înțeleagă oricine, că conlucrarea arhieriei noastre cu arhieriei bisericii latine, pe calea participării la conferențele lor, nu mai poate fi socotită de avantajoasă, și prin urmare trebuie găsită o *altă* cale pentru această conlucrare. Ea se poate găsi cu destulă ușurință.

2. În prim-articolul nrului său dela 15 Nov. a. c. „Unirea“ scrie: „participarea episcopilor nostri la conferențele episcopoești catolice din Budapesta s'a făcut (sic!) și-și află explicația în împrejurarea, că acolo se tratează o mulțime de chestiuni de ordin moral, pedagogic, pastoral și bisericesc, cari pe noi ne interesează de-aproape“.

Păreră noastră e, că toate chestiunile de ordin moral, pedagogic, pastoral și bisericesc, cari ne interesează *pe noi* trebuiesc discutate și se pot discuta nu în conferențele episcopoești catolice din Budapesta, ținute sub presidiul primatului din Strigon, ci în conferențele episcopoești române ținute la Blaj, sub presidiul mitropolitului nostru.

3. Aceeaș „Unire“ spune într'un articol publicat în nrul dela 20 Aprilie 1912, că participarea episcopilor români uniți la conferențele episcopatului catolic maghiar e necesară, pentru că în acelea se discută „proiecte de legi și ordinațiuni ministeriali asupra cărora ministri ungari cer păreră episcopatului“ apoi „enciclice papali, motu proprii, decisiuni curiali, a căror aplicare sau publicare în țară recer dispoziții speciale și alte chestii în cari Pontificele roman află de lipsă să ceară păreră episcopatului“.

Motivarea aceasta ni-se pare greșită și primejdioasă. „Ministri ungari“ trebuie să știe că biserica noastră e autonomă și prin urmare când vrea să cunoască păreră episcopatului nostru trebuie să i-se adreseze *acestui*, iar nu primatului din Strigon. Dacă n'o știe avem datorința să i-o spunem. Privitor la actele papale (enciclice, motu proprii etc.) observăm, că acelea sau au conținut *dogmatic și moral* și atunci ne privesc și pe noi; sau sunt numai disciplinare și atunci ne privesc *numai dacă suntem amintiți expres*. Forul competent pentru lămurirea celor dintâi nu sunt conferențele episcopoești; iar discutarea modului de *aplicare și publicare* a celor din urmă în *biserica noastră* se ține exclusiv de competența *episcopilor noștri*.

Aceasta este convingerea noastră, pe care în interesul bisericii, căreia i-am închinat toată viața și toate puterile noastre, am crezut că e bine să o spunem în sfârșit limpede și fără nici o restricție.

REDACTIA.

9 Decembrie.

Biserica Apusului întreagă serbează în 8 Decembrie ca sărbătoare legată pomenirea conceperii nepetate a preasfintei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioare Maria. Ca sărbătoare legată a fost rânduită sărbătoarea aceasta bisericii apusene întregi numai cu vre-o 60 de ani mai înainte de aceasta,

adecă în legătură cu definiția dogmatică, ce o făcuse Piu IX. prin constituția apostolică „Ineffabilis Deus“ din 8 Decembrie 1854, enunțând în mijlocul unei adunări de sute de arhierii cuvintele: „declaramus, pronuntiamus et definimus, doctrinam quae tenet, beatissimam Virginem Mariam în primo instanti suae Conceptionis fuisse singulari omnipotentis Dei gratia et privilegio, intuitu meritorum Christi Iesu Salvatoris humani generis, ab omni originalis culpae labe praeservatam immunem, esse a Deo revelatam atque idcirco ab omnibus fidelibus firmiter constanterque credendam.“ Dară sărbătoarea aceasta și învățătura, ce o exprimă și mărturisește, în Apus pe atuncia își avuse deja istoria sa, istorie strâns legată de controversa dogmatică despre conceperea nepetată a Preacuratei. Controversa asta în biserica Apusului mișcase și înflăcărase odinioară veacuri de-a rândul spiritele celea mai mari.

Dară nu de controversa asta voi, să mă ocup. Gândul nu-mi sboară așa de departe, ci se oprește între hotarale bisericii răsăritene de rit grecesc. Să nu socotească nime, că sărbătoarea conceperii Preacuratei ar fi fiica bisericii Apusului. Credința despre poziția excepțională și privilegiată, ce în urma sfatului dumnezeesc celui vecinic al mântuirii se cuvine Preacuratei în mijlocul oamenilor născuți în păcat, și-a dobândit întrupare practică în liturghie mai întâiu nu în biserica Apusului, ci în cea a Răsăritului și anume în Rânduiala dela 9 Decembrie, carea poartă în fruntea sa în Mineiul grecesc numirea *Conceperea sfintei și moașei lui Dumnezeu Ane*¹⁾, iar în Mineiul nostru *Conceperea sfintei Ane, când a conceput pe preasfânta Vergură*. În biserica grecească sărbătoarea asta eră introdusă deja pe la sfârșitul veacului al V-lea ori pe la începutul celui de al VI-lea. O aflăm adecă însămnată la 9 Decembrie deja în tipicul sf. Sava († 532). În veacul al VIII-lea grăește despre ea însăș rânduiala ei din Mineiul grecesc și al nostru alcătuită de Andreiu episcopul Critului († 726 ori cel mai târziu 740), precum și o cuvântare a lui Ioan episcopul Euveei, carele a trăit pe o vreme cu sf. Ioan din Damasc. În veacul al IX-lea mărturisesc de ea o cuvântare a lui Petru din Argos și alta a lui George din Nicomidia, iar în cel de al X-lea și de al XI-lea Minologionul de Constantinopol numit al lui Vasilie II. Porfirogenitul (976—1025²⁾).

1) *Ἡ Σύλληψις τῆς ἀγίας καὶ Θεοπρομήτορος Ἀννης.*

2) V. Migne Patrol. gr. t. 117.

Pomenirea asta deocamdată a fost numai sărbătoare de rând. Vor fi început apoi să o prăznuască pe alocuria ca sărbătoare legată; iar în veacul al XII-lea i-s'a schimbat poziția aceasta de rând, ce o avuse între sărbătorile anului. Împăratul Manuil Comnenul a publicat adecă în anul 1166 o novelă sau constituție, cu carea a rânduit, ca pomenirea asta a conceperii Preacuratei să fie sărbătoare obștească legată, împreună cu odihnă de Duminecă ¹⁾).

Dela patriarhia vizantină a împrumutat sărbătoarea asta biserica Apusului. Ușa, prin carea a intrat oaspele acesta bineprimit în biserica apusană, a fost Italia de miazăzi, care pe atunci era supusă împăratului vizantin și împreună cu insula Sicilia se numia Megalogrecia. Cetățile Italiei de miazăzi pe atunci erau în partea cea mai mare eline, și locuitorii ei elini păziau supunerea canonică sub patriarhul Vizașului și liturghia patriarhiei grecești și așa dar a bunăseamă și sărbătoarea conceperii Preacuratei. Ba până și în Roma se așezase deja în veacul al VII-lea o colonie de călugări grecești în mănăstirea sf. Sava, și ei a bunăseamă încă prăznuiau sărbătoarea aceasta. Pilda cinstitorilor acestora elini ai Preacuratei va fi ademenit cu încetul pe conlocuitorii lor de rit latin, să prăznuască și ei sărbătoarea aceasta a dânsiei. Așa ne putem esplică ușor faptul, că din Italia de miazăzi a rămas documentul cel mai vechiu, care spune, că unii din Apuseni încă o au prăznuit. E călindarul de marmoră gătit în veacul al XI-lea și descoperit în 1742 în biserica s. Maria Maggiore. El a fost călindarul creștinilor de rit latin, cari în veacul acela locuiau în Neapol mestecați în majoritatea elină, și ne spune, că creștinii de rit latin încă prăznuiau sărbătoarea conceperii Preacuratei și anume nu în 8, ci în 9 Decemvrie ca și Grecii.

Conced, că nici un document tradițional al bisericii grecești nu dă de-a dreptul conceperii Preacuratei atributul *nepetată*. Dară tot asemenea are să se zică și despre documentele tradiționale ale bisericii apusane, cel puțin despre cele din

¹⁾ V. la Balsamon in Photii Nomocan. VII. 1. in Iustelli Biblioth. Iur. can. vet. ed. Paris. 1661. T. II. p. 921); *Καὶ δὲ πρῶτον περὶ τῶν τελῶς ἀπράκτων διαληπτέον: — ἼΙ θ' τοῦ δεκεμβρίου ὡς τῆς σὺλλήψεως ἐν αὐτῇ τελουμένης τῆς ὑπεραγίας μητρὸς τοῦ θεοῦ ἡμῶν. „Și mai întâiu avem să osebim celea de tot fără de lucru: — 9 Decemvrie, pentru că. Întrînsa se săvârșește conceperea preasfintei Maicii Dumnezeuului nostru.“ De aceea se zice în Orol. cel mare la 9 Dec.: *Ἀργία, καὶ κατάλυσις οἴνου καὶ ἐλαίου. „Odihnă, și deslegare la vin și la unt de lemn.“**

miea cea dintâiu. Se poate însă foarte ușor, să se dovedească și din tradiția bisericii grecești, că învățătura, ce o mărturisiă biserica aceasta prăznuind sărbătoarea din 9 Decembrie, a fost conceperea nepetată a Preacuratei așa, precum o a definit Piu IX. Voind să fac constatarea aceasta, nu voiu lungi vorba, ci recurg mai ales la scrierile lui Fotie celui de trei ori nefericit, carele de n'ar fi îngăduit, să-l răpească sumeția, în istoria bisericii lui Hristos a bunăseamă s'ar fi făcut vrednic de un loc alături cu dascălii cei mari ai bisericii răsăritene. El în veacul al IX-lea a fost adecă fără îndoială teologul cel mai erudit în biserica creștină întreagă și a cunoscut ca nime altul toată literatura teologică de până atunci a bisericii grecești. Și ce învață dânsul despre Preacurata? Maria, — scrie el, — este de totului tot nestricată, slobodă de tot păcatul și de toată întinăciunea, cu adevărat înzestrată cu belșugul harurilor, de totului tot curată ¹⁾, de totului tot nepetată ²⁾, de totului tot sfântă ³⁾, sfântă mai pe sus decât toți sfinții ⁴⁾ Cu atribute, cu întorsături de cuvinte și cu diferite simvoale arată Fotie curățenia, neîntinăciunea și nestricăciunea cea minunată a Fecioarei. Ii ascrie o curățenie a trupului, a sufletului și a gândului, carea e covârșitoare în toată privința ⁵⁾. Ea este Stăpâna cea preasfântă și cu totul neîntinată ⁶⁾. Ea este, carea a delăturat ocară strămoșilor și a îndreptat pierirea lor; ea este preainalta mireasă, înzestrată în chip vrednic de mirele ceresc, biserica însuflețită a celuia ce o a însuflețit ⁷⁾. Pe ea o a rânduit sfatul lui Dumnezeu ⁸⁾ și o a gătit mai înainte locaș vrednic de Domnul, celce s'a pogorit ⁹⁾. Ea a

¹⁾ ἄσπιλος καὶ καθαρά, ἀκέραιος κόρη. C. Man. I. 7; II. 12. (Gall. XIII. 604 și 635.)

²⁾ πανακραντος μητηρ τοῦ λόγου. Quaest. Antioch. q. 176. Tot asemenea ep. I. ad Mich. n. 12 și 20 ed. Lond. 1651. p. 8 și 17.

³⁾ παναγία παρθένος. Or. in Nat. Virg.; ep. cit. n. 11. p. 8; q. 176-

⁴⁾ c. Man. I. 7; ep. 18. ad Mich. p. 80. Așa și Mineiu 7 Sept. la Mân. cânt. 4: „Fecioara — se naște, întru sfințenie fiind și întru curăție fără asemănare.“

⁵⁾ Or. cit.: ἀγνὸν τὸ σῶμα, ἀγνήν δὲ τὴν ψύχην, ἀγνοὺς δὲ τοὺς λογισμοὺς, κείττον ἢ λόγῳ συντηρήσασα.

⁶⁾ ἡ ὑπεραγία πανάμωμος δέσποινα.

⁷⁾ Or. cit.

⁸⁾ Sf. Ioan Dam. F. O. IV. 14. ed. Venet. 1748. p. 274: τῇ προαιωνίῳ προγνωστικῇ βουλῇ τοῦ Θεοῦ προορισθεῖσα.

⁹⁾ Or. cit.: τῆς δεσποτικῆς ἐπιδημίας παλάτιον.

primit tot belșugul harului, o mare de daruri și de vrednicii¹⁾. Ea este cuptorul ceresc cel zidit pe pământ, în carele Ziditorul coace pârga frământăturii noastre, arde neghinele și frământătura curățită o alcătuește întru pâne curată²⁾. Ea este sfântul munte, din carele s'a tăiat Hristos prețioasa piatră cea din capul unghiului, ca să strivească puterea iadului³⁾. Ea este scaunul împărătesc al Domnului pe pământ, scara spre cer. Cu bucurie avem să ne gândim la aceea, că Fecioara, carea a purces din pânțele sterp, sfințește trupul de maică al firii cel lipsit de rod și îmboldește nerodnicia ei spre belșug de roduri de ale virtuților⁴⁾. Neîntinăciunea ei o însămnă rugul, celce ardeă⁵⁾. Închipuirea ei profetească este după părerea obștească sicriul legii, lemnul căreia eră ferecat cu aur pe din lăuntru și pe din afară, ceea ce va să însemne, că Fecioara adevărat că întocmai ca și noi constă din carne și oase, dar din lăuntru strălucind și luminând în afară întru frumseața și strălucirea virtuților acoperiă și ascundeă ființa firii noastre cea posomorită și stricată prin păcat⁶⁾.

Așa Fotie. Toate mărturisirile acestea ale lui exprimă neîntinăciunea Mariei, desăvârșita ei sfințenie, scutirea ei de tot păcatul și așa dară și de cel strămoșesc și în urmare și nepetata ei concepere. Conced, că în biserica grecească cestia dogmatică a conceperii nepetate n'a ajuns, să fie discutată în chip special. Teologii grecești mărturisiau de-a rândul numai neîntinăciunea cea activă a Preacuratei, adecă slobozenia ei

¹⁾ Or. cit.: *πέλαγος τῶν τῆς παρθένου χαρισμάτων καὶ κατορθωμάτων.*

²⁾ Or. cit.: *Ὁ ἔμψυχος καὶ οὐράνιος ἐπὶ γῆς χαλκεύεται κλίβανος, ἐν ᾧ ὁ πλάστης τοῦ ἐμοῦ φυχράματος τῷ θεϊκῷ πυρὶ τὴν ἀπαρχὴν ὀπτησάμενος καὶ τὴν τῶν ζιζανίων ἐπισπορὰν σμφλεξάμενος ὅλον ἑαυτῷ καθαρὸν ἀρτοποιεῖται τὸ φύραμα.*

³⁾ Or. cit.: *τὸ ὄρος τὸ ἅγιον, ἐξ οὗ τμηθεὶς ἄνευ χειρῶν λίθος ἔντιμος ἀκρογωνιαίος Χρ. ὁ θεὸς ἡμῶν τὰ τῶν δαιμόνων τεμένη καὶ τὰ ἔθνη βασιλεία αὐτῇ τυραννίδι συνέτριψε.*

⁴⁾ L. c.: *ὅτι τῶν κόλπων ἀγόνων προζέπτουσα παρθένος τὴν ἄγονον μήτραν ἀγιάζει τῆς φύσεως, εἰς ἀρετῶν εὐκαρτίαν τὴν ταύτης ἄκαρπον ἐγκεντρῖζουσα.*

⁵⁾ q.261.;q300.: *ἀκατάφλεκτον καὶ ἀπῆμονα διασώσει τὴν δεξαμένην.*

⁶⁾ q. 112. §. 3.

de orice păcat actual și mai pe sus de toate desăvârșita ei vergurie, iară nu și neîntinăciunea ei cea pasivă, scutirea ei până și de păcatul strămoșesc¹⁾. În biserica grecească nu se aflase adecă nime, care să fie tras la îndoială anume scutirea aceasta din urmă. De aceea după definirea dogmatică a vredniciei Mariei de Născătoare de Dumnezeu, săvârșită în sinodul din Efes (431), după carea poporul cetății cuprins de însuflețire sfântă a cântat întâiadată minunata cântare „Cuvine-se cu adevărat,” teologii grecești s’au cuprins mai de aproape mai mult numai cu preamărirea nepăcătoșeniei active absolute a Preacuratei, iar aceasta o au făcut cu o bogăție de cuvinte, carea pe noi cei stăpâniți de receala vieții materialiste ne pune în uimire. Așa a făcut și Fotie, dar făcând așa a mărturisit și el ca și toți răsăritenii ceialalți, cel puțin în chip mijlocit, deodată și scutirea Mariei de păcatul strămoșesc.

Dară concesiia asta nu voiu să fie socotită de absolută. Răsăritul adevărat că n’a avut de a face cu controversa teologică despre conceperea nepetată a Preacuratei, dară totuș o a mărturisit uneoria și nemijlocit și direct încă din vechimea cea mai înaltă. Cel dintâiu din răsăriteni, despre care aflăm, că a grăit direct despre poziția aceasta privilegiată a Mariei, este sf. Efrem Sirul, carele pe la anul 370 a exclamat: „Tu, Doamne, și Maică-ta, voi sunteți singuri, cari în toată privința sunteți desăvârșit sfinți; că întru tine, Doamne, nu este nici o pată, și pe Maică-ta nu este nici o întinăciune“²⁾. Airia zice, că Maria este așa de nevinovată, precum fuse Eva mai înainte de căderea sa în păcat³⁾. Agrăește apoi pe Hristos cu cuvintele: „În tot chipul o ai împodobit, o tu podoaba Maicii tale“⁴⁾. Iară sf. Grigorie Naz. zice, „că Fecioara atât în privința sufletului cât și în cea a trupului a fost mai înainte curățită prin sfântul Spirit“⁵⁾. Iară Mineiul grecesc cântă la 9 Decembrie: „Ceata profeților a vestit odinioară mai înainte pe cea curată nepetată și Fecioara Fiica lui Dumnezeu, pe carea o a conceput Ana stearpă fiind și neroditoare; pe aceasta astăzi

¹⁾ V. sf. Ioan Dam. I. c. p. 276.

²⁾ Sf. Efrem, Carmina Nisib. 27, 8. ed. Lipsiae 1866.

³⁾ Sf. Efrem Opp. ed. Rom. 1740. T. II. syr. p. 327.

⁴⁾ L. c. p. 423.

⁵⁾ Sf. Grig. Naz. Or. 45. în Chr. nat. n. 9 Opp. ed. Paris 1630 T. I. p. 620: *παρθένος προκαίταρθεῖσα τῷ πνεύματι.*

să o fericim întru bucuria inimii cei mântuiți printr'înșa, ca pe ceea ce singură este de totului tot nepetată ¹⁾.”

După toate acestea pot să zic, că biserica grecească de astăzi, dând uitării, prăznuirea zilei de 9 Decemvrie ca a unei sărbători legate, s'a făcut necredincioasă tradiției sale proprii, adevărată a părăsit pilda părinților săi. Acestia serbase adevărată ziua aceea ca sărbătoare legată și așa grijise cu frică sfântă, ca nimica necurat să nu se lipească de pomenirea aceleia, pe carea și numai pe ea din toți oamenii slujba dumnezească cea străveche a bisericii grecești o numește atât de des *preacurată și singură cu totul nepetată* ²⁾, adevărată slobodă de toată întinăciunea a tot păcatul.

Chiar de aceea mi-se pare, că au greșit foarte înaintașii noștri, că n'au ascultat de glasul Papei Piu VI, carele-i îndemnase, să înceapă a prăznuiră cu sărbătoare legată pomenirea conceperii Preacuratei ³⁾. Doară ei făcându-o aceasta n'ar fi introdus nici o inovație, ci s'ar fi întors la urmarea pildei, ce le-o dase biserica veche de rit grecesc.

Dr. VICTOR SZMIGELSKI.

Băncile sătești.

Cu chestiunea de mare însemnătate a băncilor sătești ne-am mai ocupat pe paginile acestei reviste. În nrul 12 (a. trecut) am arătat importanța și foloasele mari, ce le aduc băn-

¹⁾ Mineiu la 9 Dec. Sedealna la Stih. I.: *ὡς μόνην πανάμωμον*. În Antologionul nostru Sedealna asta nu e reproducă.

²⁾ „Că nu este nepetată, fără numai tu, Dispunătoare.“ Mineiu 9 Sept. la Mân. cânt. 3.

³⁾ Epist. Papei Piu VI. „Assueto paternae“ din 8 Apr. 1775. trimisă episcopului Făgărașului: „Fraternitatibus vestris facultatem, ut in vestris respective civitatibus et dioecesibus Austriacae ditioni subiectis, retentis tamen ac celebratis festivis diebus Resurrectionis et Pentecostes aliisque per annum diebus dominicis, nec non Navitatis D. N. I. C., Circumcisionis, Epiphaniae, Ascensionis, nec non quinque dicatis B. M. V., scilicet Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis et Conceptionis, ac etiam festis Ss. Apostolorum Petri et Pauli et OO. SS., reliquos dies festos per eosdem Graecos celebrari solitos, prout magis congruum atque expediens Vobis in Domino videbitur, minuere ac praescripta pro eis ieiunia transferre, nec non aliorum Apostolorum et martyrum commemorationem in alicuiu diei festi celebritate peragere valeatis, auctoritate Apostolica, tenore praesentium concedimus et indulgemus.“

cile sătești, binedirijate, în vieța morală, economică și națională a unui popor. De atunci, în direcția aceasta, s'a făcut foarte puțin din ceea ce am dorit să se facă și din ce au reclamat și reclamă puternic interesele noastre vitale. În toată mișcarea cooperativă mai recentă sunt vrednice de remarcat două momente: 1. schimbarea părerii, în favorul sistemului cooperativ, a celor mai de samă bărbați financiari, ce-i avem grupați în jurul „Revistei economice“, organul „Solidarității“ și 2. publicarea diferitelor formulare și a statutelor-tip, ce le-a tipărit Asociația, pentru orientarea și înlesnirea muncii aceloră, cari ar voi să înființeze însoțiri economice pe bază de cooperație. Acesta însă e un rezultat foarte neînsemnat în raport cu marea gol, format de nevoile noastre sociale și economice, ce va putea fi umplut numai prin organizația economică a micilor producători și consumatori, din cari se compune poporul nostru.

Ce poate fi cauza, că la noi chestia cooperativelor nu se poate ridica în planul convenit al preocupărilor noastre? Oare nu-i studiată și clarificată de ajuns chestia aceasta? Nu s'ar putea zice. Un lucru, care la alte neamuri a fost studiat înainte cu zeci de ani, de un număr foarte însemnat de bărbați și din toate punctele de vedere, un lucru care are bogată literatură, un lucru a cărui roade binefăcătoare le gustă deja un considerabil număr de oameni, în fine un lucru, care a fost regulat bine, înainte cu 38 și respective cu 15 ani, și în legile țerii noastre (art. de lege 37 din 1875 §§ 223—257 și art. 23. din 1898) — nu va reclama dela noi, spre a-l putea cunoaște, nici prea adâncă înțelepciune, nici un zel deosebit și nici prea mari cheltueli.

Oare noi n'avem oameni, cari să poată transplantă și în mijlocul poporului nostru binele moral, național și material, care se arată pe urma cooperativelor izvorite din iubirea creștinească și conduse cu altruism creștinesc? Să zicem, că nu avem bărbați s. p. de talia unor conți ca Alexandru Károlyi, Iosif Májláth și Ferdinand Zichy, cari la compatrioții noștri maghiari au dat impuls și vieță și au promovat înflorirea cooperativelor, ori că n'avem bărbați ca Dr. Carol Wolff, care cu mână binecuvântată a împrăștiat sămânța însoțirilor sistem Raiffeisen aproape în toate comunele săsești din Ardeal, — avem însă și noi un foarte frumos număr de bărbați cu teminice și largi cunoștințe, în alese poziții sociale și chiar cu

avere, cari, fără îndoială, și știu și ar și putea să întrupeze ideea cooperativelor și la noi.

Ori doară chestia cooperației nu prinde rădăcini la noi pentru motivul, că n'am avea trebuință de organizație economică, de o înfrățire a puterilor noastre? În întreagă monarhia austro-ungară sunt multe popoare, dintre toate însă pentru nici unul cooperativele nu sunt de așa mare valoare și atât de necesare ca pentru poporul nostru, fiindcă nici unul nu-i așa mizer, așa desconsiderat și așa de rămas cum suntem noi.

Așadară nici necunoașterea însemnătății, ce comportă cooperativele, nici lipsa de muncitori cvalificați pentru agrul vieții economice pe baze cooperative și nici starea noastră materială, morală și intelectuală din prezent nu împiedecă în chip serios organizația noastră economică. Alta e piedeca: *nepăsarea înnădușitoare, care, ca o grea boală, se întinde înfiorător în trupul neamului nostru*. Aceasta ne reține mâinile dela una dintre cele mai de folos lucrări, ce am putea împlini pentru desrobirea noastră. Morbul acesta primejdios trebuie sanăt. Inteligența noastră întreagă: laici și clerici, în desăvârșită armonie, e datoare să studieze cât mai deaproape poporul din toate punctele de vedere. Când noi ne vom convinge din câte răni sângerează neamul nostru, ne va fi milă de el, îl vom iubi și ne vom hotări, să ne grăbim întru ajutorul lui, în scopul ca să elimineze din caracterul său tot ce-i stricăcios și să-și schimbe împrejurările de traiu.

Singur numai cunoașterea împrejurărilor grele morale, intelectuale și materiale, în cari a fost un popor, a putut însufleți și determină pe inițiatorii sistemului cooperativ, să lucreze cu zel apostolic în țerile lor pentru ajutorarea împrumutată și pentru apărarea cu succes împotriva nedreptăților, înfăptuite mai ales de capitalismul fără inimă. Așa au lucrat Robert Owen la Anglezi, I. P. Buchez la Francezi, F. H. Schultze-Delitzsch și F. W. Raiffeisen la Germani, Visarion Roman la Românii din Ungaria și I. Dumitrescu-Bumbești în România. Durere numai, că la noi lucrul bun nu s'a desvoltat în direcția, în care s'a pornit. Din un început de organizație economică pe baze cooperative ne-am pomenit cu o mulțime de institute financiare, speculative.

Bărbații aceștia, cari au tras brazde adânci în ogorul economic și cultural al neamurilor, la cari au aparținut, n'au fost mari nici cu bogățiile, nici cu știința și nici cu rangul lor,

ci cu iubirea față de cei miseri și împilați. Iubirea sinceră și caldă față de deaproapele le-a pus în mâni toiagul apostoliei unei idei mari, carea cu zel, cu statornicie și cu o vieață curată au și întruchipat-o. Robert Owen și-a început cariera ca ucenic într'o prăvălie; apoi a învățat țesătoria. I. P. Buchez a fost un gazetar sărac, care nu se sfiă și nu-și pregetă, să meargă serile între muncitori și să le țină prelegeri morale și economice. F. W. Raiffeisen a fost un simplu primar comunal. Visarion Roman a fost dascăl sătesc aici la noi, iar I. Dumitrescu-Bumbești tot dascăl dincolo, în România. Numai F. H. Schultze-Delitzsch a fost din o familie mai aleasă și el încă s'a ridicat pe treapta de judecător, pe care a fost tatăl său. În slujba aceasta însă n'a stat mult. Fiind șicanat de superiori pentru ideile lui umanitare, a dimisionat și s'a dedicat cu trup și suflet binelui obștesc.

Oare noi nu avem destui bărbați cu știința și de cultura numiților apostoli ai ideilor cooperative? Avem. Avem și oameni de inimă, dar n'au încă destul curaj pentru astfel de întreprinderi. Cei mici așteaptă, să facă începutul cei mari; iară cei mari n'au vreme de așa lucruri. Mai scuzăm starea aceasta de toropeală și neactivitatea și cu fraze ca: nu-i de timpore, — trebuie așteptat alte împrejurări economice, financiare și politice. Cu cât vom așteptă însă mai mult, cu atât ne vom putea reculege mai anevoe. Apoi nu trebuie trecut cu vederea, că cooperativele s'au înființat tocmai în împrejurări economice grele, cum sunt acelea, prin cari trece poporul nostru miser și prea împovorat cu datorii.

Iată ce spune G. I. Holyoake despre începutul cooperativelor în Anglia: „Cătră sfârșitul anului 1843, într'o zi neguroasă, întunecoasă, umedă și neprietinoasă, pe care nici un francez n'ar fi dispus s'o admire, într'o zi, cum sunt cam prin luna lui Noemvrie, când lumina zilei dispare iar soarele de scârbă dispare, nu-și mai dă osteneală să strălucească, se adunară câțiva țesători timizi, flămânzi și fără lucru, cari nu mai trăgeau nădejde de un cămin omenesc, ca să se sfătuiască, ce ar putea face, pentru ca să-și poată ușură starea lor sărăcăcioasă. Fabricanții aveau parale, negustorii mărfuri, ce ar putea ei să înceapă fără aceste două lucruri. Să-și ajute cu legea săracilor? Asta ar fi însemnat o nouă robie. Prin emigrare? Asta ar fi fost o deportațiune, ca pedeapsă pentru crima că ești născut sărac. Ei hotărîră să ducă lupta pentru starea lor

pe socoteala proprie. Voiau cum știau ei, să devină înșiși negustori, morari, capitaliști, fără experiențe, cunoștințe și mijloace bănești, voiau să fie înșiși comersanți și fabricanți.

„Lista de subscripțiune ar fi circulat, însă punga nu prea putea să încasseze mult. O duzină de capitaliști liliputani se obligaseră să plătească săptămânal 2 penny (25 bani) de om, o sumă pe care Rotschilzii din Roschdale nu știau cum să o plaseze. După 25 de plăți, acești acționari interesați, n'aveau nici atâția bani în cassă, ca să cumpere un sac de făină și astăzi acești oameni săraci sunt proprietari de mori, magazine cu mărfuri și o prăvălie cu o vânzare anuală de 76,000 L. șt. Plățile în numărar în mărime de L. șt. 19,389, după raportul pătrarului ultim de an, arată o încassare de L. șt. 1400 pe săptămână“¹⁾.

Următorii țăsătorilor din Roschdale socotiți nebuni înainte cu 70 ani, au astăzi vapoarele lor, cu cari impoartă grâul din America și India; au morile lor, în cari îl macină, au cuptoarele lor, în cari coc pâinea, au măcelăriile, țăsătoriile și casele lor de vânzare.

În Germania cele dintâi cooperative au fost înființate în anii de mare foamete, 1846—7, lucrând, la orașe, Schultze-Delitzsch pentru salvarea și ridicarea clasei muncitorilor și a industriașilor, — iar la sate Raiffeisen pentru țăranii miseri și scăpătați. Anii aceia mai grei decât zilele rele economice și financiare, ce le trăiește acum poporul nostru, au dat naștere organizației economice puternice, în care tot mai mult și tot mai bine se servesc interesele existențelor mici din marele imperiu german.

Cei din urmă doi ani răi economici ne vor îndemna și pe noi, să facem nepreocupați bilanțul real al stării materiale a poporului nostru și să ne hotărîm serios la o lucrare mai energică pentru îndreptarea unui bilanț, care ni-se prezintă nefavorabil. Până acum am vorbit destul. E timpul suprem să trecem la fapte, nefiindu-ne iertat, să scăpăm de vedere, că vieța nu stă din vorbe și din înaltă și bogată știință, ci din fapte împlinite cu răbdare, cu smerenie, cu iubire creștinească și cu mâni curate. Vieța economică cooperativă trebuie să-și ia început și să se desvoalte și la noi. Inițiatori și muncitori harnici pe terenul acesta pot să fie, în împrejurările de față,

¹⁾ Trad. de I. Enescu, Cooperativele sătești. p. 28—9.

numai preoții, sprijiniți însă de Biserică, de Asociație, de ziaristică și de băncile noastre mai mari. Pe lângă sprijinul mai mult moral al acestor factori, preoții, cari trăiesc în mijlocul fiilor lor sufletești și au zilnic ocazie să le cunoască durerile, năcăzurile și trebuințele, vor putea deșteptă și susțineă interesul viu față de cooperativele de credit și vor ști apăra această instituție de înghețul inimilor lacome și de lucrările furtunoase ale aventurierilor, îngrijindu-se în mod armonnic și de sufletul și de trupul poporului. Dacă preotul va fi ajutat, cum sperăm, și de învățător, rezultatele vor fi cu atât mai frumoase.

Noi știm, că Dl V. Stroescu, marele nostru filantop, a dăruit neamul, prin Asociație cu suma de cor. 25,000. Credem, că suma aceasta s'ar putea întrebuița mai cu folos, după gândul bun al dăruitorului, dacă s'ar da câte 500 cor. ca împrumut, fără interese și pe termen de 5 ani cooperativelor, ce se vor înființa. Împrumutul acesta pus în prospect ar ajuta în măsură foarte însemnată pe preoții, cari se ocupă serios cu gândul de a înființa cooperative. Și, din darul lui Dumnezeu, nu suntem săraci în atari preoți, hotărâți pentru o activitate caritativă în mijlocul poporului.

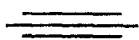
Preoții, cari vor înființa și vor conduce cooperativele, se vor face apostoli ai acestei idei la sinoade, în târg și la diferite conveniri.

Al doilea lucru, ce ar fi bine — credem, să-l facă Asociația noastră, e, să trimită fiecărui preot și învățător român formularele și statutele-tip, ce le-a tipărit pentru înființarea cooperativelor, rugându-i și sfătuindu-i să se ocupe cu interes de afacerea aceasta.

În locul al treilea ar fi de dorit, ca Asociația să tipărească, în „Biblioteca poporală“, o broșură despre cooperative și s'o distribuie gratuit nu numai membrilor ajutători, ci și tuturor preoților și învățătorilor noștri.

Dacă vom cere încontinuu intrare pentru idea cooperativelor, nădăjduim, că i-se vor deschide porți largi și la poporul nostru. Și noi dorind dorim aceasta intrare sărbătorească a băncilor sătești în mijlocul nostru.

SENIOR.

Lira și muzica în serviciul culturii religioase.

Religiunea noastră este dumnezească, atât după origine, cât și după cuprins. Scopul cătră care tindem, precum și mijloacele pe cari ea ni-le îmbie sunt cu adevărat supranaturale. Dar acest supranatural nu eschide, mai ales în ce privește mijloacele, natura noastră omenească. Știm doară că însaș grația dumnezească, acest suprem element de fericire pământeană, se încopcie atât de strâns de natura noastră omenească, încât deosebit de această natură nici nu ne prea putem închipui lumea grației. Iar urmarea firească a acestei stări de lucruri e, că orice încercare de înălțare sufletească cătră regiunile senine ale unei adevărate religiosități creștine, trebuie să aibă rădăcinile sale în ceea ce este propriu sufletului omenească, în ceea ce sufletul cere și pretinde.

Ridicarea bisericilor pompoase, după cele mai avansate rezultate ale artei arhitectonice, zugrăvirea lor cu podoabele artei colorilor, cântările și muzica dintrânsele, ce sunt altceva decât înțelegerea deplină a acestui adevăr din partea bisericii? Da, a bisericii, dar în privința cântărilor și a muzicei nu și a bisericii noastre răsăritene. Intrânsa partea aceasta — și ne gândim mai ales la cântările lirice — așteaptă o dreaptă înviere....

Dar oare nu avem noi, așa ar putea reflecta cineva, destule cântări bisericesti în cărțile noastre rituale. Da, este adevărat, avem Ohtoiul, Mineiul, Triodul, Pentecostarul și alte cărți liturgice, cari toate sunt pline de cântări, numai că acele nu sunt cântări lirice ușoare. Cântările noastre sunt ode și imnuri, la priceperea cărora oamenii simplii, adeseori fără nici o cultură, ori de o cultură religioasă-morală foarte spălăcită, nu se pot înălța. Pentruca ele să poată fi gustate de absoluta majoritate a credincioșilor noștri, ei trebuie pregătiți înainte prin liră și muzică simplă, isvorită nemijlocit din inima și priceperea lor.

Cântări de aceste noi aproape n'avem de loc. Abia câteva, și între aceste mai ales „O ce veste minunată“, au putut răsbate în cercuri mai largi, având și un fel de aprobare bisericască. Și ni-se pare că în privința aceasta trebuie să se pornească o serioasă mișcare menită să umple acest gol adânc

simțit. Odele și imnurile din biserica noastră, sunt, ca să zic așa, gradul superlativ al expresiei lirice a sufletului omenesc, la care nu se poate înălța poporul nostru, căruia îi trebuie produse lirice în gradul pozitiv. De cele ce le avem, oricât ar fi ele de frumoase în sine, el nu se știe încălzi. Și Doamne, mult se poate ajunge prin aceea, că poporul simte și oareșcum trăește în aceea se cântă în biserică și la slujbele religioase.

Importanța neînchipuit de mare a acestei fel de lire, se invederează foarte bine bunăoară din cele petrecute în revoluția franceză, la nutrirea căreia o contribuit în foarte mare măsură chiar o astfel de cântare. Ori cine ne-ar putea spune câte inimi amorțite nu a trezit la o nouă viață „Deșteaptă-te române” al nostru! Dar peste tot se poate susține, că abia se găsește mișcare națională, socială, ori chiar și economică în care să nu fi jucat o anumită rolă, de cele mai multeori foarte însemnată, lira ușoară.

De biserică, și de importanța acestei lire pentru mișcările religioase, nici să nu mai amintim! Este doară în deobște cunoscut, ca ereziile lui Luther și alui Calvin s’au lățit și au prins rădăcini în multe suflete mai mult prin cântări frumoase lirice și prin organe bine răsunătoare, organe de strigare, decât prin predicile și învățăturile lor „sfinte” și „cucernice.” Dar ce să mergem la istorie, este doar lucru știut din zilele noastre, că secta Saluțiștilor numai și numai prin liră s’a organizat, prin liră a făcut cuceriri foarte însemnate. Cunosc însu-mi un sat, unde pocăiții numai cu ajutorul lirei și a muzicii au putut intra în el. Satul eră păstorit de un preot tânăr și însuflețit. S’a întâmplat într’aceea că a venit acolo un faur pocăit dela Pesta, care acasă la el ținea adunări cu pocăiții veniți din satul vecin, și pe lângă aceea își făcea propagandă dupăcum se pricepea mai bine. Preotul încă dela început luase toate măsurile de apărare, predica regulat, și a început instruirea sistematică a tineretului și a adulților. La asta pocăiții văzând că nu pot țineă rost cu părintele ziceau, că el așa trebuie să învețe și să predice, pentrucă lui aceea-i pita. Dar nici asta n’a folosit și atunci faurul pocăit și-a cumpărat o harmonică și a început a cânta așa de frumos, încât oamenii îl ascultau cu drag. Cu aceasta harmonică mereu i-a îndulcit la adunarea lor, și în decurs de 3 ani de zile un faur pocăit a putut să răpească dela un preot învățat jumătate din turmă. Asta-i un singur caz, dar e fapt, că cea mai puternică armă a pocăiților

este lira. Dar și noi, cu ce ne-am apărat oare împotriva re-formațiunii, care cercă cu tot prețul să ne înghită? Doar cu dispute dogmatice, cu cărți și reviste literare, doar prin lupte religioase, economice și sociale? De unde. Noi așa eram de slabi, așa eram de decăzuți în noaptea neștiinții și a neculturii, încât nici nu ne puteam gândi să ne împotrivim cu armele științii. Și oare totuș prin ce ne-am apărat? Numai și numai prin lira noastră bisericească poporală, care durere astăzi a pierit aproape cu totul, cu pomenirea ei cu tot.

Dar urme despre o bogată literatură lirică ușoară bise-ricască mai avem încă. A fost liră despre păcatul lui Adam, liră la Crăciun, la Botezul Domnului, unde poetul cântă cum a ars Domnul cu apă păcatul lui Adam, zdrobind acolo capul bălaurului, a fost liră din bătrâni la Bunavestire, la Florii, la Vinerea cea mare, la sf. Georgiu, la Rusalii și la toate oca-siunile. Dar această liră nefiind cultivată a pierit, iar ce a ramas din ea, s'a stricat.

Intr'o conferență preoțească districtuală s'a sulevat chestia, cum s'ar putea decentralisa peregrinările din Sălagiu și Sătmar la Pocs, prin aranjarea misiunilor în mai multe centre de ale noastre românești. Lucrul nu va merge ușor, pentru că peregrinajul dela Pócs are liră bogată și dezvoltată, căreia noi nu prea avem ce-i opune. Intr'un număr al „Culturei Creștine“ am citit ideea, de a se introduce la Blaj la mănăstirea sf. Treimi peregrinaje, cari ar fi foarte folositoare, dar lucrul ar fi foarte cu anevoie, dacă nu chiar imposibil, fără astfel de liră ușoară.

Sf. Paul apostolul spune într'una din epistolele sale, că pe credincioșii săi i-a nutrit până acum numai cu lapte, știind că sunt încă slabi pentru mâncările mai vârtoase. Laptele mamei este cel mai bun și folositor nutremânt pentru copilul cel mic, iar acel copil, care nu are ce să sugă, foarte cu greu se poate nutri. Biserica noastră este mamă dulce a fiilor săi, de unde să ceară ei deci hrană dulce sufletească, de unde să ceară fii ei lapte? — Dela maștera pocăită, sau dela maica lor dulce? Vestea lui Isus și a Evangheliei lui au străbătut ca focul în întreaga țară jidovească pentru minunile și semnele cari le făcea. Vestea și minunea evangheliei și azi chiar așa va străbate prin toate colțurile, unde numai ne vom întoarce, dacă minunile lui Isus le vom ști înlocui cu povestirea lor în lirica noastră bisericească.

În istoria bisericească cetim, că sf. Efrem Syirul, văzând că Arianii prin lira lor frumoasă și atrăgătoare foarte mare pagubă fac dreptei credințe — chiar ca și pocăiții din zilele noastre —, fără nici o întârziere s'a apucat și el de liră și de muzică, și și-a apărat credința, a învățat credința cea adevărată prin poezii și cântări. De un sf. Efrem avem și noi astăzi lipsă! Dacă este axiomă, că scripta scriptis opponenda, și pe noi ne atacă în credința noastră adevărată prin liră,... prin liră trebuie să ne apărăm, pentru că fiind vorba de credință și de moravuri trebuie să folosim toate mijloacele, potrivit cu adagiul: *salus animarum suprema lex esto.*

În Biserica noastră avem toate elementele de lipsă, ca nu numai să ne ținem biserica, ci și pentru ca să ne-o dezvoltăm. Avem centre însemnate de cultură, teologii și preparandii, avem o preoțime destul însuflețită, care voiește să adâncească, să cultive tot mai mult lumina evangheliei. Pe lângă predicare, avem lipsă de școli, de reuniuni de misiuni, reuniuni de femei, reuniuni pentru adorarea Euharistiei și altele, pe cari le cerem, ca tot mai mult să ne procopsim, „ca toată ziua să ne învățăm dreptatea Ta“. Dar pe lângă aceste trebuie să voim și lira și muzica bisericească, aceste mijloace bune și necesare pentru încălzirea și formarea sufletului poporului nostru.

Societatea sf. Uniri în programul ei de activitate trebuie să ieie și chestiunea lirei și a muzicii bisericești, căci după părerea mea modestă, dacă biserica noastră ar fi pusă în aceea alternativă, ca ea să rămână cu limbă liturgică românească, însă fără dreptul de a se validată, de a învăța și de a putea însufieți prin liră, — sau se primească limba liturgică greacă însă cu dreptul și *posibilitatea* acesteia, aș fi ispitit pare-că să primesc cea din urmă alternativă. Dar lucrul nu stă așa. Noi ambele le avem, avem și limbă liturgică românească, și avem și dreptul și *posibilitatea* de a ne validată, întru mărirea lui Dumnezeu, și în cealaltă direcție. E vorba numai să ne punem pe lucru. Dela Blajul, care ne-a fost până acum forul luminei religioase, așteptăm să fie de aci încolo și vatra căldurei noastre!

„Liră și muzică, vino și ne ajută“, aceste cuvinte le-am citit într'un vers bătrân de 160 de strofe, scris în anul 1803. Ele cu drept cuvânt se pot repeta și astăzi. Fie, ca aceste șire nepretențioase, să poată atrage atențiunea celor compe-

enți asupra acestei importante chestiuni, și nu peste mult să putem cântă cu bucurie această parafrază: „O ce veste minunată, ... dela Blaj ni-se arată“.

GEORGIU MOODY.

INSEMNAȚI.

Unde dai și unde creapă, sau *Cum nu vrea redacția de asi a »Unirii« ca »Unirea« să se renască.* La vorba noastră poate neobicinuit de sinceră, dar încolo absolut cuviincioasă din fruntea ultimului număr al acestei reviste, redacția „Unirii“ răspunde, în Nr. său din 2 Decembrie, pe cum urmează:

Mănușa — Noi și „Cultura Creștină“ —.

Părintele dr. Alexandru Rusu, redactorul responsabil al »Culturii Creștine«, ne aruncă mănușa, cu un gest de cavalier modern, în numărul din urmă (18) al revistei.

Mărturisim sincer, că am rămas la început, surprinși de acest gest implacabil și de tonul războinic, prea puțin potrivit cu un profesor de sfânta teologie și redactor al »Culturii Creștine«. Și mărturisim, că am rămas adânc rușinați, gândindu-ne la spectacolul, ce avea să urmeze: încăierarea alor două foi *redactate de preoți*, — dușmănia între două foi clericale din Blaj → spre edificarea sufletească a clerului din afară și a credincioșilor noștri.

Acest spectacol tragi-comic avea să urmeze, dacă ne-am fi înflăcărat și noi așa de repede, ca tânărul profesor.

Noi însă ne-am dat seama de ridicolul acestei situații, de aceea nici nu ridicăm mănușa, ce ni se asvârle, ci o lăsăm, deocamdată, în țărână.

Pentru orientarea cetitorilor dăm totuș unele lămuriri, cari privesc geneza acestei furtuni într'un pahar de apă.

*

Înainte cu trei ani, când s'a pornit revista, am salutat, cu toată dragostea frățească, apariția ei și am suprimat o mulțime de corespondențe ale preoților din afară, în cari se spunea, că apariția »Culturii Creștine« e cu totul de prisos. Deși am preferat și noi o concentrare a forțelor în jurul »Unirii« — lucru, ce s'a încercat în repetite rânduri zădarnic — totuș am înțeles rostul acestei reviste, la care s'au grupat profesorii seminarului nostru. O contemplam drept un organ, în care se va face știință teologică — la nivel academic — și ca atare umplea un gol binesimțit, în o vreme când coloanele »Unirii« erau ocupate de evenimentele vieții noastre bisericesti-politice, la ordinea zilei. Puteam deci lucra mână în mână, imprumutându-ne chiar câte odată, colaboratorii, lucru ce s'a întâmplat adesea. (A se vedeă nrul nostru de azi și chiar nrul din urmă al »Culturii Creștine«!)

Cum se explică deci, că părintele dr. Rusu se pomenește deodată — chiar în o vreme, când foaia noastră se luptă cu nevoi materiale — că

»Unirea nu-i ertat să moară, dar nici să trăiască în felul cum a trăit în ultimii ani?!«

E, va să zică, o executare, în toată rânduiala.

Pentru ce nu a spus d-sa vorba aceasta grea mai de vreme, dacă așa grozav de stricăcioasă i-s'a părut »Unirea« în vremea din urmă?

Ori a ajuns la această sinistră concluzie, numai după ce »Unirea« și-a precizat atitudinea în chestia participării Arhieriei noastre la conferențele episcopatului catolic regnicolar, în contradicție cu părerea Dsale?

Avem convingerea, că *aceasta* este geneza supărării, căci părintele dr. Rusu n'a putut scrie decât supărat atâtea inexactități.

Dsa știe foarte bine, că oamenii, cari conduc »Unirea« de azi — și cari o conduceau și pe vremea, când dsa eră încă pe băncile liceului — au făcut aceleași studii teologice ca și Dsa.

Inercarea Dsale de a ne contestă catolicismul ba până și atitudinea națională românească, va stârni pretutindenea zimbetul cuvenit. Așa se vede, că Dnia-Sa nu citește alte gazete. Altcum nu ne putem explica o atât de riscată afirmație.

Nu ne putem explica nici tonul grozav în care vorbește.

În definitiv, nu crede dsa, că după o activitate publicistică de abia trei ani, e totuși prea grav aerul, ce și-l ia?

Și-apoi Dsa trebuie să știe, că biserica noastră nu e alcătuită *numai* din profesorii seminarului teologic, ci din *totalitatea* muncitorilor în viaa Domnului, până la cel din urmă preot dela sate, care își îndeplinește slujba cu sfințenie chiar fără a se fi promovat de dr. Theologiac.

Părintele dr. Rusu, să rămână, deci liniștit.

Nu-i vom lua în serios *ofensa*, că noi stricăm mai mult decât folosim.

»Unirea« va merge pe drumul ei, în deplină convingere, că îndeplinește o muncă *folositoare și necesară*. Vom porni noul an, cum am pornit atâția alții, cu nădejdea, că munca noastră totuși nu e zădarnică.

Noi ne vom urmări cărarea noastră, iar »Cultura Creștină« pe a ei. Vom face și critică, dacă doresc. Asta pentru control. Domniile lor vor examina cu lupa dogmaticii toate articolele de igienă scrise de medicul nostru arhidiecczan, dr. V. Hâncu, iar noi încă vom cântări — cu slaba noastră pricepere — gravitatea *academică* a articolilor din »Cultura Creștină«.

Vom ocoli însă, pe cât ne stă în putință, certurile, căci astea sunt rușinatoare și miroase a reclamă și concurență.

Mănușa părintelui dr. Rusu rămâne deci pe arenă.

Noi nu o ridicăm — deocamdată.

Se va resgândi poate dsa, va ridica-o, va scutura-o de praf... poate să mai aibă lipsă de ea, de pildă împotriva părintelui Man dela »Cuvântul Adevărului«, care e un adversar mult mai »periculos« decât noi..

Redacția »Unirii«.

Am reproduș în întregime aceste reflexii ale domnilor cari conduc azi „Unirea“ — și cari nu sunt de a se confunda cu „consorțiul“ ei —, pentruca cetitorii noștri, cari nu vor fi

având foaia dnealor, să poată vedea din intuiție proprie cu câtă „obiectivitate“ și „bună credință“ au putut fi întâmpinate cuvintele noastre, pornite din îndemnuri foarte curate. Pe urma celor ce-am scris nu ne-am așteptat din partea dnealor la nu știu ce răspuns măgulitor, dar am așteptat, și credem că pe dreptul, ca cuvintele noastre să nu fie restălmăcite în felul de mai sus.

Când scrisesem mai deunăzi articolul „Unirea renascată“, prin care nu s'a aruncat nimănui nici un fel de mânășă, ne-am fost propus să nu mai răspundem la eventualele reflexii. Firește, nici prin minte nu ne-a trecut că redacția „Unirii“ va putea să vină cu răspunsul cu care a venit. Intre împrejurările date, ni-se pare însă, că ar fi o dezertare dela datorința ce avem față de cauza noastră dreaptă, dacă n'am reveni asupra ei.

Răspunsul pe care ni-l dă „Unirea“, este cea mai veritabilă restălmăcire a scrisului nostru. Se poate convinge despre asta oricine. Dar pentruca să nu mai obosim pe iubiiții noștri cititorii cu recitirea articolului nostru și pentruca redacția „Unirii“ să nu ne poată spune din nou că-i aducem o „ofenză“, fixăm la acest loc și datele cari dovedesc adevărul acestei constatări.

În fața desperatului „apel pro domo“ al „Unirii“, pe care n'aveam nici un motiv să nu-l credem sincer, noi ziceam că, omeneste judecând, „Unirea“ nu va putea intra în anul al XXIV-lea al existenței sale, ne exprimam însă părerea, că asta nu-i iertat să se întâmple, pentrucă Biserica noastră are lipsă de o foaie bisericească-politică. În altă ordine de idei spuneam apoi, că „Unirea“, care în timpul din urmă „nu mai reprezintă forța și autoritatea îndrumătoare din timpurile ei mai bune, și lasă mult de dorit, după părerea noastră, și sub respectul intransigenței catolice și românești“, trebuie să se renască, prin o schimbare oarecare în conducerea ei actuală. Într'un „Telefon“ se mai amintea apoi, că aceasta schimbare nu se contemplează în forma unei fuzionări cu revista noastră și firește nici în senzul unei treceri a „Unirii“ sub conducerea celor ce îngrijim această revistă.

Asta am scris-o noi, și desfidem pe oricine să ne dovedească un alt înțeles, pe care l-ar avea scrisul nostru. Învităm apoi pe iubiiții noștri cetitori, să mai citească odată răspunsul-

mănușă de mai sus, și nu credem, că își vor aduce aminte să mai fi citit, de multă vreme, o restălmăcire mai veritabilă...

Nu, onorată redacție a „Unirii“, noi nu vrem — o spunem din nou — ca „Unirea“ să moară, dar tocmai de aceea nu Vă îngăduim să mirosiți în șirele noastre „reclamă și concurență“. Noi și azi dorim din tot sufletul ca „Unirea“ să trăiască, dar firește *numai* în senzul că ea să devină un organ, care să reprezinte cu tărie și cu demnitate interesele catolicismului românesc. Iar dacă DVoastră căutați în scrisul nostru gânduri păgâne de executare, și credeți că afacerea se poate mântui cu aceea, că încercați să zimbiți cu de-a silă, debitând la adresa noastră o mulțime de glume ieftine, — asupra cărora nu vrem să ne oprim — asta dovedește numai, că DVoastră nu vreți o renaștere a „Unirii“.

Și nu o spunem aceasta ca o învinuire. — În fața situației schimbate radical, ni-se pare adecă și nouă, că „Unirea“, durere, va trebui să trăiască tot ca mai înainte. Mai dăunăzi spuneți anume, cu litere grase și în frunte, că „Unirea“ moare, și noi credeam, că *prin* această moarte se va putea ajunge la o renaștere a ei. Acum însă scrieți că... veți trăi, că „veți porni un nou an, cum ați pornit atâția alții“... și în fața acestei schimbări de front, firește trebuie să ne schimbăm și noi și să nu mai zicem: „Unirea reeascatur“, ci:

Așa nu se va renaște „Unirea“!

Dr. Alexandru Rusu.

*

Pentru „Unirea“. În răspunsul reprodus mai sus, prin care „Unirea“ a crezut, că poate deplasa chestia renașterii ei, atinsă de păr. Dr. Alexandru Rusu în nrul nostru ultim, a găsit de cuviință să strecoare o seamă de aluzii, nu chiar inocente, și la adresa întregii redacții a acestei reviste.

Fiind articolul cu pricina iscălit, noi credem că nu trebuie să fie amestecată în discuție întreagă revista noastră și mai ales nu în felul cum s'a făcut. Dar bag-seamă uneori se întâmplă și lucruri ce n'ar trebui să se întâmple. Le trebuie să se vede tabloul unui „spectacol tragi-comic“, în care să-și poată „da seamă de ridicolul situației, când două foi clericale din Blaj aveau să se încaiere“ — și asta firește nu se putea decât prezentând revista noastră ca o revistă condusă de oameni gata de ceartă.

Și n'au dreptate. Ceice conducem această revistă, suntem cu toții oameni destul de pacinici. Vom dovedi aceasta și cu acest prilej, răspunzând la scrisul supărător al „Unirii“ numai cu o seamă de lămuriri, pe cari le dăm, respective le cerem.

1. Mai întâiu ținem să spunem foarte lămurit, că o încercare de concentrare a forțelor în jurul „Unirii“ — despre care se spune, că s'ar fi făcut în repetite rânduri zădarnic —, nu s'a făcut nici o singură dată. Pentrucă vorbe schimbate, la colțuri de stradă, cu unul sau altul dintre redactorii acestei reviste, va înțelege oricine, că nu pot fi numite în serios „încercări de concentrare a forțelor.“ Cu asta bineînțeles n'am spus nimic referitor la aceea, că ce s'ar fi întâmplat, dacă de fapt s'ar fi încercat astfel de concentrări. Este o altă chestie aceasta, care aici nu ne privește.

2. În locul al doilea, rugăm „Unirea“ să ia la cunoștință, că articolele noastre iscălite de redacție (cum a fost cel din Nr. 17. intitulat: „Să ne strângem rândurile“, și cum e bunăoară și cel din fruntea acestui număr) înfățișează părerile întregii redacții și că prin urmare nu e cu cădere, ca ideile ce cuprind, să le pună în sarcina unuia sau altuia dintre noi, chiar și dacă prin anumite indiscreții ar cunoaște pe cel ce a îmbrăcat în haina cuvintelor ideile întregii redacții.

3. Lămurirea „Unirii“, că „biserica noastră nu e alcătuită numai din profesorii seminariului teologic, ci din *totalitatea* muncitorilor în viaa Domnului, până la cel din urmă preot, care își îndeplinește slujba cu sfințenie chiar fără a se fi promovat de dr. Theologiae“ — o luăm simplu la cunoștință, și îi mulțumim pentru ea. Îndrăznim totuși să adaugem, că după cât știm noi credincioșii simpli nepreotți *încă* fac parte din biserica noastră.

4. Pe urmă cerem și noi o lămurire. Fiind vorba de critica, ce se gândește să ni-o facă în viitor, pentru control, a subliniat gravitatea *academică* a articolelor noastre. Ei bine, noi nu înțelegem senzul adevărat al acestei sublinieri. Rugăm deci „Unirea“ să ne spună, dacă i-se par articolele noastre *prea* academice ori *prea puțin* academice, adaugând și aceea cum le dorește în viitor.

Am vrea să ne putem acomoda.

Redacția.

CRONICĂ.

P. Sf. Sa Hossu, episcopul român unit. Pe Preasfințitul episcop al Gherlei Dr. Vasile Hossu pururea l-am cunoscut la culmea chiemării Sale de arhieru *unit român*. În timpul șederii sale scurte pe scaunul diecezei Lugojului, a vizitat cu adevărat zel apostolic fiecare parohie, sprijinind toate mișcărilor frumoase pentru binele de obște, combătând viciile și abuzurile, laudând pe cei zeloși, muștrând pe cei trândavi, revărsând pretutindenea belșugul darurilor cu cari Dumnezeu i-a înzestrat sufletul ales. E cunoscut că mai presus de toate, școlile și bisericile îi erau mai scumpe ca lumina ochilor și ele sunt și până azi o mărturie vie a activității sale desinteresate. Aceaș atitudine a păstrat-o neștirbită și în noua eparhie a Gherlei. Este vie în amintirea tuturor vizitația canonică ce a făcut-o în Maramurăș cu periclitarea vieții și cel ce scrie aceste șire a putut constată la fața locului mângăierea desăvârșită ce au simțit cu toții în suflet pe urma acelei vizitații, și cum i-au admirat bunătatea inimii, tactul și prudența pastorală. Să amintesc apoi fundațiunile ce le-a făcut până acuma? E de prisos! Nu e obiceiul Preasfinției Sale să-și afișeze meritele. Va veni însă o zi, când vom putea să înșirăm mai amănunțit și altele, fără teama de a împiedeca eventual prin vre-o indiscreție gândurile Sale *unite*.

Dar toate acestea ni-l desvălesc pe Preasfinția Sa numai ca pe omul ce-și jertfește talentele sale nemijlocit pentru biserică. Atâta însă e prea puțin! Preasfințitul episcop al Gherlei are merite neperitoare și pentru dragostea sa față de *neam* dovedită nemijlocit în chip cât se poate de strălucit. Nu înșir spre dovedirea acestei afirmații, decât discursul său mai recent din delegațiunii în Viena. Și Doamne bine ne cade când putem constată că în sufletul său se îmbină așa de armonic dragostea față de neam și religiune. Nici că se putea însă altcum, într'un arhieru ce profesază crezul lui Hristos! Nu s'a dat caz până acum, ca un arhieru român palam et publice în fața unei corporațiuni așa de ilustre, cum sunt delegațiunile, parlamentul comun al Austriei și al Ungariei, să tragă la răspundere pe ministrul nostru de externe pentru atitudinea sa față de România în timpul celui de al doilea războiu balcanic, întrebându-l dacă a sprijinit cererile României față de cadrilater și tot-

odată să atragă cu atâta energie luarea aminte a factorilor conducători asupra remedierii și sanării tuturor nedreptăților și persecuțiilor regimului față de noi. În numele spiritului creștin ce ne călăuzește în îngrijirea acestei reviste, noi, cari nu putem face politică, îi zicem din adâncul sufletului: »*Intru mulți ani stăpâne!*« (an.)

*

În jurul „Micei Biblii cu icoane“ sau noile tulburări bisericești din România.

Opinia publică românească este alarmată de nou de afaceri bisericești. De astădată o carte: „Mica Biblie cu icoane“, de Nicodim episcopul Hușilor, Arhim. I. Scriban și Ic. P. Savin — a provocat „marele scandal bisericesc“ (cu litere cât pumnul!) din coloanele jurnalelor de dincolo mai ales.

E vorba, adevă, de o publicație, ieșită din colaborarea celor trei autori, cuprinzând povestiri din sf. Scriptură, menită „să se îndrepte nu numai cătră mintea cetitorului, ci dela început să-i învesălească și ochiul, și să-i fie dragă!“

„România Creștină“ află mai întâiu că publicația cuprinde o mulțime de greșeli: alterări și prefaceri de text. — Are dreptate „România Creștină“, întru cât adevă schimbările făcute sunt aproape toate în defavorul cărții. Câte-va lucruri sunt spuse întru adevăr pe dos, și fără de a fi întemeiate nici măcar în variante de ale textului sf. Scripturi. Nepotrivită este și numirea de *Mica Biblie*, întru cât nu există nici biblie mare, nici biblie mijlocie, ci pur și simplu există numai *Biblia*. E adevărat și aceea, că autorii Micei Biblii se feresc a se pronunța asupra inspirațiunii de fapt a sf. Scripturi, punând sf. Scriptură alătura cu cărțile altor popoare, „cărți ținute în multă cinste“, — cel mult, dacă s. Scriptură „vorbește mai frumos, mai mișcător, mai temeinic și mai adânc cătră sufletul omului!“ Greșită este și numirea de *icoane*, ce s'a dat chipurilor, vederilor etc. reproduse în publicația „Mica Biblie“ — de cum-va numele de icoană îl vom înțelege în sensul lui cel mai propriu.

Și vor mai fi și greșeli de altă categorie, cari nu se prea pot ierta autorilor, dacă e vorba să-i socotim ca oameni de erudiție.

Un lucru este însă bun: intenția de a scrie aceasta carte, pentru „marea obște creștinească a Românilor... pentru atâta

puzderie de lume, care nu are nici o îndrumare și nici o învățare“ (Prefață, VI.) Dacă în vorbele acestea din urmă, sfântul Sinod al bisericii autocefale din România, sesizat de „România Creștină“, află o critică, la adresa sa, e dovadă că se știe cu — musca pe căciulă: vinovat, pentru că „puzderia de lume nu are nici o îndrumare“. Cât pentru alte afirmații, false ori tendențioase, cari ar fi jignit sf. Sinod și cari, după raportul ziarelor, au atras asupra autorilor osândă, destituirea din posturile ce le ocupă, mărturisim sincer că ele nu motivează în deajuns osânda rostită.

Votul osânditor precum și critica violentă a „României Creștine“ le înțelegem numai în lumina patimelor personale, ca un rezultat al durerilor „spovedanii“ prin gazete, și pe airea, la cari am fost martori în anii din urmă. De o parte e Arhimandritul Scriban, care în scrisorile sale din anii trecuți nu a aflat nimic bun în actualii povățuitori ai bisericii ortodoxe, declarându-i, pe drept și pe nedrept, de „nulități“, „maimuțe“, „trândavi“, „netrebniți“, „perverși“ etc. De altă parte „România Creștină“ prin „Spovedania Arhimandritului Scriban“ este și ea de mult angajată împotriva Arhimandritului.

Ministrul de culte Dissescu, căruia i-s'a înaintat spre executare votul Sinodului, spun gazetele, că primind raportul Mitropolitului-Primat, l-a citit, „a cerut un plic și fără să pună pe el nici o rezoluție“ l-a înapoiat Mitropolitului-Primat!

Teologii dela Sibiu au ținut și ei să-și spună părerea în chestiunea Micei Biblii (vezi „Românul“ prim-articol, din nr. 244), prezentând — se putea oare altfel? — pe domnii Cernăianu și Păunescu dela „România Creștină“ de agenți ai — catolicismului, în aceeaș vreme, când unul dintre reprezentanții catolicismului din țara, Dl Teodorian—Carada, ia și el partea Arhimandritului Scriban. — Și, ca să completăm cronica noastră, vom aminti declarația oficială apărută în „Telegraful Român“, unde votul sf. Sinod e luat în apărare, întocmai cum acelaș lucru îl face și „Foaia diecezană“ dela Caransebeș. Și chestiunea încă nu este închisă... (m.)

*

Monumentul lui Vasile Conta. Intre solemnitățile îndatinate s'a desvălit zilele aceste la Iași în cimiterul „Eternitatea“ demult planuitul monument al filozofului *V. Conta* (1846—1882).

Este o figură neobișnuită la noi figura aceasta de gânditor, care să examineze cu severitatea neînduplecată a logicei elementele constitutive ale lumii, teoriile fatalismului, originea speciilor, evoluțiile cugetului omenesc, toate aceste obscure probleme ale metafizicei speciale. Conta însă într-o vreme puțin prielnică, când toată lumea află altceva de făcut, a cercat să adâncească noaptea acestor chestiuni filozofice, dar mâncând din admiterea unor prime principii materialiste, n'a putut decât să le simtă efectul zdrobitor în concluziile cari curgeau logic din ele.

Nefiind prietin cu hilemorfismul aristotelic, respingând dinamismul, teoria ionilor și a atomilor eterogeni în stabilirea elementelor ultime din corpuri, apoi influințat de sistemul energiilor permanente și schimbate și-a alcătuit și-eși o nouă concepție filosofică, în care totul se reduce la vibrarea binefixată a unor *undulațiuni* eterne. Conta n'a bănuit, că până la un loc — până unde nu-i erau necesare principiile lui călăuzitoare — el merge mână în mână cu doctrina noastră neoscolastică și că dacă el n'ar fi împins concluzia până la gând și voință liberă, nu s'ar fi depărtat mult de materia primă și de forma substanțială, pe cari nu le-ar fi admis bucuros și nici de axioma *vita est motus sui ipsius*.

Lui Vasile Conta i-s'a desvălit monumentul de mult plăcut. Nouă însă ne place să credem, că acest monument este al înflăcăratului membru al „Junimei“, al oratorului, al ministrului instrucției, al *antisemitului* Conta, iar nu al *filozofului*. Și sub lumina aceasta privit, s'a desvălit tocmai — în loc potrivit și la timp oportun. (ic.)

Cărți și reviste.

Societatea „Inocențiu Micu Clain“ a clericilor din seminarul Bunevestiri dela Blaj, scoate în o a doua ediție „revăzută și îndreptată“ eselența carte de meditații a sfântului *Alfons Maria de Liguori* intitulată „*Pregătire la moarte*“.

A fost un pios gând al tinerilor noștri leviți reeditarea acestei cărți bune, acum la 20 de ani dela întâia ei apariție, în haină românească. Tradusă în toate limbile culte, ba și în multe din limbile Asiei și ale Africei, *Pregătire la moarte*, ori

unde s'a ivit a avut darul să deștepte gânduri bune și să apropie mai mult de Domnul inimile credincioșilor. Se găsește în ea totul, ce poate face pe om să mediteze cu temeinicie destinele dumnezeiești ale sufletului nostru. Bogăția nespusă a principiilor evanghelice, scrutate cu ajutorul sfinților părinți, reflexiunile practice expuse cu o deosebită unctiune, cu o pricepere deosebită, exemplele minunate și îndemnurile sfinte, toate cu un cuvânt fac din această desăvârșită operă a celui mai simpatic sfânt din veacul al 18-lea una dintre cele mai folositoare cărți sufletești și în catalogul lucrărilor de asheză o așază nu tocmai la mare distanță de neprețuita „*Urmare alui Hristos.*”

Tălmăcirea pe românește a cărților de felul acesta ar trebui cu multă râvnă sprijinită, mai ales, când versiunea este atât de bună cum este aceea pe care ne-o pun acum în mână clericii Blajului.

Se observă ce e drept ici colo unele mici scârțaituri de limbă, cari te fac să pricepi, că cetești o traducere. Și fidelitatea uneori prea exactă a silit câteodată pe traducători să prețuească mai mult fraza sfântului Alfons, decât limpezimea gândurilor lui și decât puritatea limbii românești. Cu toate acestea, ediția a II-a este cu mult superioară celei dela început. Nu mai ocură în ea cuvintele de „*misericordie, amicitie, fervent, mundan, sărin, abandonat, obedință*” ș. a., cari făceau cartea sf. Alfons, împotriva intențiilor lui, puțin pricepută de poporul de rând. Nici nu mai întâlnim fraze ca „un suflet, care te iubește din toate ale sale”, „nu desperez, că iarăș te voi află”, „sufletul meu e sempitern”, „chiar și dacă nu ar există paradis, cu toate acestea voesc să te iubesc din toate puterile cât voiu trăi” ș. a. În schimb însă propoziții ca „un suflet care te iubeste din toată inima” mai găsim, binecă foarte rar.

Au făcut bine traducătorii omițind textele, cari explicau citatele scripturale și patristice, cari pentru originalul ce cită latinește erau bune, dar pentru o versiune, cari și pe acele le traducea nu aduceau nici un folos, ci numai făceau plictisitoare cetirea. De altmintrelea aproape în toate traducerile mai noi ale *Pregătirii la moarte* s'a introdus lucrul acesta.

Ne gândim cât bine a produs la noi prima ediție a acestei cărți, (pe care nu este iertat să o criticăm prea aspru, aducându-ne aminte, că așa scriau românește cei mai mulți, acum sunt douăzeci de ani) și care a fost cum a fost, dar a prins

bine și nu putem să nu credem, că noua traducere a Pregătirii la moarte va trezi multe suflete, va deșteptă multe inimi și va răspândi multă lumină.

O recomandăm cu căldură tuturor și credem, că este o datorie morală a înaintașilor în seminarul Bunevestiri să sprijinească osteneala tinerilor de azi, cari pare că au cheltuit aproape toată averea societății „Inocențiu M. Clain“ tipărind din nou „Pregătire la moarte.“ (ic).

*

Păr. *Bronislaus F. Th. Falewski* din Craiova a scos deja în broșură și ultima parte a traducerii trilogiei apologetice alui Victor Cathrein: *Morala Catolică*. Azi avem așadar în românește toate trei volumele lucrării mult lăudate: Die katholische Weltanschauung (Concepția catolică despre lume) a vestitului sociolog iezuit. E un mare câștig aceasta pentru noi Români, cari în lipsa unei lucrări mai moderne și scrise anume pentru clasa laicilor intelectuali, care să fie o călăuză în problemele mari ale vieții, trebuia să alergăm până acum tot la străini, dela cari din mulțimea cărților ce au, alegeam de obicei cele mai rele. Oamenii nostri, cari peste tot își mai dau seamă de existența ăstorfel de probleme, profesează de comun ideile »avansate« și »singure la înălțimea veacului luminii« ale monismului materialist sau panteist, așa că e par'că numai firesc dacă din prilejul desvăririi la Iași a monumentului »materialistului intratabil«, V. Conta, revista »Flacăra« poate să scrie astfel: »Acest preot tânăr al necredinței a căzut curând sub anatema tuturor ce nu vor să renunțe la mirajii binefăcătoare în schimbul adevărilor (sic!) ceucid.« Da, între astfel de împrejurări traducerea bună românească a Păr. Falewski este, și mai ales poate să devină, o adevărată binefacere pentru acest neam, care în loc să se apropie, par'că se tot depărtează de Dumnezeu.

Această ultimă și cea mai voluminoasă parte a lucrării lui Cathrein, atinge într'o formă deosebit de atrăgătoare învățăturile creștine referitor la ultima manifestare a sufletului omenesc, care este practica sau morala vieții. În lumina lor, intenzivificată anume prin dovedirea netemeinicii feliuritelor teorii moderne, cari li-se pun în față, omul își formează singur o judecată toarte favorabilă asupra concepției pentru care pledează în mod discret cartea întreagă. Feliuritele goluri și contradicții, cari sunt sau se ivesc cu duiumul în alte concepții, ori cari ar fi acele, lipsesc

aici cu desăvârşire şi omul se încălzeşte cu încetul, şi fără să vrea, de acest sistem impecabil, care atât în întregime cât şi în părţile sale reoglindeşte cu adevărat marea şi bogăţia înţelepciunii dumnezeieşti.

Însuş traducerea e făcută cu multă grijă, şi dacă totuşi mai sunt ici-colea anumite lacune, ele sunt de a se ascrie în cea mai mare parte unei terminologii române încă nefixate în ce priveşte noţiunile, în jurul cărora se învârtă o carte, care tratează despre concepţia referitoare la lume. Originalul lui Cathrein a avut încă în 1909 o a doua ediţie şi întrucât se va putea bucura de acest noroc şi traducerea noastră, ne-ar plăcea dacă păr. Falewski şi-ar lua osteneala să ne deie şi un indice, care nemţeşte se chiamă: *Namen und Sachregister*. Fără acesta, parecă nici n'ar mai fi iertat să apară azi o carte de seamă, şi anexarea lui la traducerea unei cărţi, care nu l-ar avea, desigur nu poate fi socotit ca un adaus neiertat.

Cartea se poate avea pentru preţul de 3 Lei. (ar).

Cărţi intrate la redacţie.

Virgil Şotropa şi Nicolae Drăganu, Istoria şcolilor năsăudene, scrisă cu prilejul jubileului de 50 de ani de existenţă (1863—1913) a gimnaziului superior fundational din Năsăud. Năsăud 1913. Preţul 5 coroane.

Sf. Alfons Maria de Liguori — „Societatea Inocenţiu Micu Clain“, Pregătire la moarte. Ediţia a II-a. Blaj 1913. Preţul 2 coroane (legată 2·50 cor.).

Ştefan Lázár — Alexandru Ciura, Floarea Betuliei. Roman din epoca asiro-babiloniană. Orăştie 1913. Preţul coroane 1·80, lei 2.

Pr. St. C. Păunescu şi C. Cernăianu, Condamnarea şi punerea la index a lucrării „Mica biblie cu icoane“ de Nicodem, episcopul Huşilor, Arhim. I. Scriban şi Ic. Savin. Bucureşti. 1913. Preţul 50 bani.

In ţeara lui Vlaicu. Prinos memoriei lui Aurel Vlaicu închinat de „Solia Satelor.“ Cluj 1913. Preţul 80 bani.

Racine — Haralamb G. Lecca, Atalia (Biblioteca pentru toţi“ Nr. 276). Bucureşti 1913. Preţul 30 bani.

Paraclisul. Carte de rugăciuni şi cântări bisericesti întocmită pentru tinerime. Blaj 1913. Preţul: dela 30 fileri însuş.

TELEFON.

N. Gherla. Sunteți în rătăcire. Afacerea unificării planului de învățământ pentru instrucția noastră religioasă dela școlile medii nu a rămas baltă. Primii pași pentru realizarea acestui gând sunt deja făcuți. Incă din primăvară s'a înaintat adevă Ordinariatului din Blaj proiectul pentru noul plan de studii, în sensul schiței ce s'a dat în această revistă, și avem știre pozitivă despre aceea, că Ordinariatul numit a făcut pașii necesari pentru a cunoaște și păreri în chestie a celorlaltă Ordinariate. Până acum, ce-i drept, nu a venit, după cât știm, nici un răspuns dela aceste, dar de aici nu urmează că lucrul s'ar fi înfundat. Anume, chestia este de mare importanță și prin urmare e numai firesc, dacă înainte de-a se spune o părere, se fac mai întâiu discuții și eventual anchete întinse. Păreerea noastră e, că răspunsurile din chestie totuș nu mai pot întârzia mult, așa că cu începerea noului an de școală 1914/15, noul plan de învățământ va putea să intre deja în vigoare. Dealtfel conferența episcopatului catolic maghiar din luna trecută încă s'a ocupat de aceasta chestie — în lumina hotărârilor congresului catehetic maghiar de astă vară — și așa Ordinariatele noastre sunt în poziția de-a lămuri și indruma această chestie: ținând seamă și de păreri conferenței episcopatului maghiar.

Dr. B. Vulcan Precum puteți vedea din acest număr desfășurarea chestiei de mare importanță — cum Vă place să o numiți — se face strâns între marginile *necesității*, pentru că deși avem convingerea, că o dovedire amănunțită a lucrurilor ce-am susținut, ar delătura orice nedumerire față de corectitudinea intențiilor noastre și ar evidenția deplin că în felul cum a mers până acum nu mai merge, — ni-s'a părut că deocamdată ne putem mărgini la ceea ce am spus. Se va vedea pe urmă, dacă ajunge atâta, sau va trebui să mergem și mai departe.

B. C. R. și P. V. I. Gh. București. Câte 12 cor. Vi le-am notat în plata abonamentului pe 1914.

A. M. Nagyág. Sf. V. ați solvit în 11 Dec. 1911 cor. 10, iar în 24 Iun. 1912. 26 Ian. și 28 Nov. 1913 câte 5 cor.

G. N. Tulgheș. Sunteți în restanță cu plata abonamentului de pe un singur an.

A. V. Felsőszivány; T. N. Szászszombor și S. N. Uties. Sf. V. aveți la noi bonuri de câte 5 cor, pe cari le-am trecut în contul Sf. V. pe anul viitor.

G. M. Gencs. S'a făcut după dorința Sf. Tale. Cor. 5 sunt trecute în plata abon. pe 1914.

SUMARUL:

Redacția: Biserica noastră și conferențele episcopatului catolic maghiar. — **Dr. Victor Szmigelski:** 9 Decembrie. — **Senior:** Băncile sătești. — **Georgiu Moody:** Lira și muzica în serviciul culturii religioase. — **Însemnări:** Unde dai și unde creapă, sau cum nu vrea redacția de azi a »Unirii« ca »Unirea« să se renască (Dr. Alexandru Rusu); Pentru »Unirea« (Redacția). — **Cronică:** P. Sf. Sa Hossu, episcopul român unit (an.); În jurul »Micei Biblii cu icoane« (m.); Monumentul lui Vasile Conta (ic.). — **Cărți și reviste:** S. Alfons Maria de Liguori — Soc. Inocențiu Micu Clain: Pregătire la moarte (ic.); Victor Cathrein — Bronislaus F. Th. Falewski: Morala catolică (ar.); Cărți intrate la redacție. — **Telefon.**

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Membrii redacției.